

[https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-342-3\(2\)-33](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-342-3(2)-33)

УДК 361.4:364.7

МАРТИНОВА Лілія

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

<https://orcid.org/0000-0002-0429-2173>

l.martynova@vtei.edu.ua

ЮРЧИК Ірина

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

<https://orcid.org/0000-0002-6136-3396>

i.yurchyk@vtei.edu.ua

СОЦІАЛЬНА РОБОТА У ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ: ПРОБЛЕМИ, ВИКЛИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ

У статті проаналізовано сучасний стан соціальної роботи у Вінницькій міській територіальній громаді. Висвітлено ключові проблеми, з якими стикаються соціальні служби, охарактеризовано актуальні виклики, що постали у зв'язку з воєнним станом, внутрішнім переміщенням населення та економічною нестабільністю. Розглянуто перспективні напрями розвитку системи соціальної роботи, зокрема у напрямі цифровізації, партнерства з неурядовим сектором та підвищення професійного потенціалу працівників соціальної сфери.

Ключові слова: соціальна робота, Вінницька громада, соціальні послуги, виклики, перспективи, вразливі групи.

YURCHUK Iryna, MARTYNOVA Liliia

Vinnitsia Institute of Trade and Economics SUTE

SOCIAL WORK IN THE TERRITORIAL COMMUNITY: PROBLEMS, CHALLENGES, PROSPECTS

The article analyzes the current state of social work in the Vinnytsia urban territorial community. It highlights the key issues faced by social services and outlines the urgent challenges arising from martial law, internal displacement of the population, and economic instability. The article also explores promising directions for the development of the social work system, particularly in the areas of digitalization, partnership with the non-governmental sector, and strengthening the professional capacity of social workers.

The authors provide a summary, emphasizing that social work in territorial communities is a key tool for ensuring social stability, integrating vulnerable population groups, and implementing national social policy at the local level. The Vinnytsia territorial community demonstrates significant progress in introducing innovative social practices, particularly in the areas of digitalization of social services, development of an inclusive environment, expanded access to psychological support, and adaptation of internally displaced persons (IDPs). The community's institutional capacity is continuously strengthened through participation in national and international programs (such as "City of Youth" and "Barrier-Free Environment"), which contributes to the formation of a modern, client-oriented system of social protection. Improving the professional level of social workers through systematic training and digital literacy development enhances the quality and accessibility of services. Future research directions will include the evaluation of criteria and indicators for the effectiveness of social work in the context of decentralization. Further studies are needed on the level of coordination between local authorities, social institutions, civil society organizations, and international donors. Additionally, the potential of social work to respond to the challenges of war, economic instability, and demographic change requires deeper investigation.

Keywords: social work, Vinnytsia community, social services, challenges, prospects, vulnerable groups.

Стаття надійшла до редакції / Received 17.04.2025

Прийнята до друку / Accepted 04.05.2025

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Сучасний соціально-економічний розвиток територіальних громад потребує удосконалення механізмів державного регулювання у сфері соціальних послуг, що є одним із ключових інструментів забезпечення соціальної безпеки та підвищення якості життя населення. Формування та розвиток сучасних інструментів державного регулювання у зазначеній сфері в Україні здійснюється в умовах комплексного реформування системи державного управління.

Трансформаційні процеси посприяли реорганізації державних і територіальних установ, а також установ недержавного сектору – громадських організацій, благодійних фондів та фізичних осіб – до процесу надання соціальних послуг як на державному, так і на місцевому рівнях. Такий підхід сприяє підвищенню ефективності використання ресурсів, розширенню доступу до послуг та забезпеченню індивідуалізації соціального обслуговування.

Однією з важливих складових інституційних змін є перехід до програмно-цільового методу формування регіональних бюджетів, що передбачає концентрацію фінансових ресурсів на досягненні конкретних результатів у соціальній сфері. Водночас впровадження незалежного оцінювання якості соціальних послуг спрямоване на підвищення прозорості, підзвітності та результативності діяльності як державних, так і недержавних надавачів послуг. Модернізація системи соціального забезпечення в Україні

відбулась шляхом інтеграції новітніх управлінських підходів, децентралізації повноважень, розвитку державно-приватного партнерства та запровадження системи контролю за якістю надання соціальних послуг, що відповідає європейським стандартам.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Актуальні наукові праці зосереджені на викликах та перспективах розвитку соціальних послуг, механізмах підтримки вразливих груп, участі громадськості у формуванні соціальної політики в Україні. Робота І. Михайленко присвячена аналізу викликів та перспектив розвитку соціальних послуг на місцевому рівні, зокрема в територіальних громадах [2]. О. Коваль досліджувала механізми підтримки вразливих груп у територіальних громадах [1] В. Петренко – дослідження присвячені інтеграції соціальних послуг на місцевому рівні та участі громадськості у формуванні соціальної політики [3] та ін.

Проблеми та перспективи розвитку соціальної роботи досліджувались багатьма західними науковцями серед них: J Ferguson – британська дослідниця соціальної роботи, яка вивчала розвиток соціальних послуг у місцевих громадах, особливо у контексті децентралізації та участі громадян [7]; М. Orsini – французький вчений, який спеціалізується на політиці соціального захисту та розвитку місцевих соціальних послуг у Європі [8]; Е. Beck – німецька соціологиня, що досліджує соціальну роботу у контексті соціальної інтеграції в територіальних громадах [6] та ін.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є аналіз сучасного стану соціальної роботи у Вінницькій міській територіальній громаді, виявити ключові проблеми та виклики, пов'язані з воєнним станом, внутрішнім переміщенням населення та економічною нестабільністю, а також окреслити перспективні напрями розвитку системи соціальної роботи, зокрема цифровізацію, розвиток партнерства з неурядовими організаціями та підвищення професійного потенціалу соціальних працівників.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Соціальна робота є одним із ключових елементів забезпечення добробуту населення, особливо в умовах суспільної нестабільності. Соціальна робота у територіальній громаді – це комплекс організованих дій і заходів, спрямованих на підтримку та соціальний захист населення на місцевому рівні, що реалізується через взаємодію державних інституцій, неурядових організацій і громадськості. Вона охоплює систему соціальних послуг, які забезпечують задоволення потреб різних верств населення, особливо вразливих груп, з урахуванням соціально-економічних, політичних та культурних особливостей конкретної територіальної громади.

Вінницька громада, як одне з найбільших урбанізованих утворень Центральної України, перебуває в епіцентрі змін, які вимагають адаптації системи соціального захисту до нових реалій: зростання кількості вразливих категорій населення, релокація ВПО, виклики інтеграції ветеранів та родин військовослужбовців.

Проблеми соціальної роботи у Вінницькій територіальній громаді представимо на рис. 1.

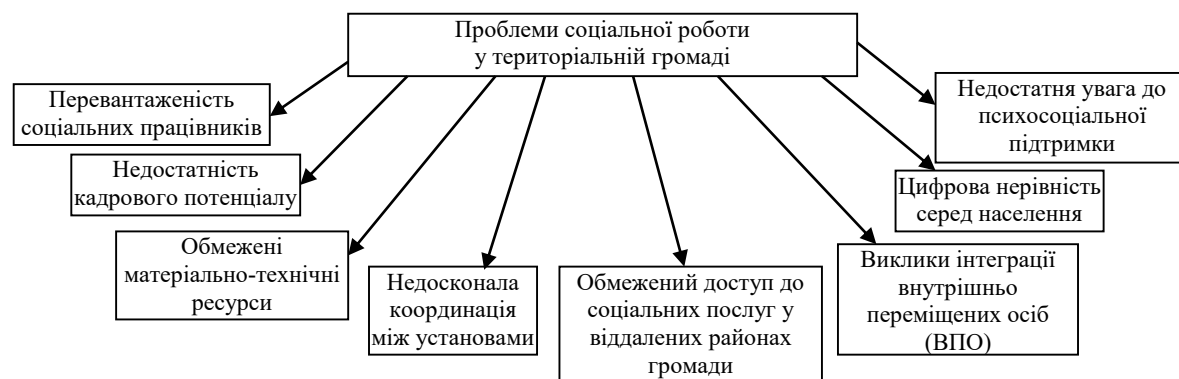

Рис. 1. Головні проблеми соціальної роботи у Вінницькій територіальній громаді

Внаслідок значного збільшення кількості отримувачів соціальних послуг, зокрема через потік внутрішньо переміщених осіб та вразливих категорій населення, соціальні працівники громади мають надмірне навантаження. Кожен фахівець обслуговує велику кількість клієнтів, що знижує якість індивідуального підходу та оперативність реагування на запити. У 2023-2024 роках кількість отримувачів соціальних послуг була суттєво висока, зокрема за рахунок ВПО та осіб, що опинилися у складних життєвих обставинах. Це створило перевантаження для працівників соціальної сфери. До прикладу, у департаменті соціальної політики кількість справ на одного фахівця перевищувала 1000 на рік.

У системі соціальної роботи спостерігається брак кваліфікованих фахівців, що викликано низькою заробітною платою, стресовими умовами праці та емоційним вигоранням. Це призводить до високої

плинності кадрів і ускладнює підтримку сталості надання послуг. Плинність кадрів у системі соціального захисту зростає через низьку мотивацію, емоційне вигорання та відсутність можливостей для професійного розвитку. У 2024 році вакансії соціальних працівників залишаються відкритими в понад 20% підрозділів.

Соціальні служби громади часто працюють із застарілим обладнанням і недостатнім програмним забезпеченням. Відсутність сучасних IT-рішень та цифрових платформ ускладнює оперативний обмін інформацією, документообіг і моніторинг результатів роботи. Попри певні зрушення в цифровізації, значна частина соціальної роботи ще базується на паперовому документообігу, а доступ до сучасних IT-рішень обмежений.

Взаємодія між департаментом соціальної політики, медичними закладами, освітніми установами та неурядовими організаціями недостатньо системна. Це ускладнює комплексний підхід до вирішення проблем клієнтів і створює прогалини у наданні соціальних послуг.

Вінницька громада зазнає суттєвого тиску через велику кількість ВПО, які потребують житла, працевлаштування, медичної та психологічної допомоги. Соціальна система не завжди має ресурси для забезпечення всіх потреб цієї категорії населення.

Мешканці сільських і віддалених районів часто стикаються з труднощами в отриманні якісної соціальної допомоги через недостатню кількість мобільних бригад, транспортних проблем і слабкий інтернет-зв'язок.

Післявоєнний стан породжує потребу у психологічній допомозі для ветеранів, сімей загиблих, дітей та інших вразливих груп. Водночас кількість кваліфікованих спеціалістів з психосоціальної підтримки в громаді обмежена.

Хоча місцева влада впроваджує електронні сервіси, частина громадян, особливо літні люди, не має доступу або навичок для користування цифровими платформами, що обмежує їх можливості скористатися соціальними послугами у повному обсязі.

Аналізуючи виклики, з якими зіткнулась соціальна робота Вінницької територіальної громади, можемо вказати на головні особливості, такі як:

1. Інтеграція внутрішньо переміщених осіб. Станом на 2024 рік у Вінниці зареєстровано понад 50 тис. ВПО. Вони потребують житла, працевлаштування, медичних і соціальних послуг. Нерівномірний розподіл навантаження між службами та недостатня координація між відомствами ускладнює інтеграцію цих осіб у громаду. В цілому, з початку повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України у Вінницькій громаді зареєстровано 34 488 родин з числа ВПО, в яких налічується 45 630 осіб, з них 10 763 дитини. Наразі 15,3 тис. осіб знято з обліку [5].

Згідно з показниками Міністерства соціальної політики України, станом на 2024 року в Україні офіційно було зареєстровано 4 646 735 внутрішньо переміщених осіб, з яких 145 880 осіб проживають у Вінницькій області [4].

2. Психосоціальна підтримка постраждалих від війни. Зростає потреба у кваліфікованій психологічній допомозі, особливо для дітей, ветеранів, жінок, що втратили близьких. Наявні ресурси не покривають обсяг запитів, що надходять.

3. Діджиталізація послуг. Попри те, що Вінницька громада входить до лідерів серед українських міст за темпами впровадження електронного урядування, частина соціальних категорій (особливо люди похилого віку) відчуває цифрову нерівність.

Соціальна робота у Вінницькій територіальній громаді перебуває на етапі активного розвитку та адаптації до нових викликів і можливостей. Основними напрямками зокрема у 2026 році є цифровізація послуг, інтеграція вразливих груп населення, підвищення доступності соціальних послуг та розвиток інклюзивних практик. Соціальна робота у Вінницькій громаді у 2024 році перебувала в умовах постійного оновлення. Високий рівень викликів супроводжувався значним потенціалом розвитку, зокрема забезпечення сталого фінансування, підтримка професійного розвитку кадрів, посилення міжсекторальної взаємодії та цифровізація соціальної сфери є ключовими напрямками, які здатні трансформувати систему соціального захисту відповідно до сучасних стандартів.

У 2026 році соціальна робота у Вінницькій громаді буде орієнтована на:

1. Цифровізація соціальних послуг. В рамках Стратегії 3.0 та Програми «Місто молодих» на 2024–2026 роки, Вінницька громада активно впроваджує цифрові інструменти для покращення доступу до соціальних послуг. Це включає створення електронних платформ для подання заяв, моніторингу послуг та зворотного зв'язку з клієнтами. Також планується розширення використання мобільних додатків та чат-ботів для надання консультацій та підтримки мешканцям громади.

2. Інтеграція вразливих груп населення. З 1 січня 2026 року набуватиме чинності новий закон, який розширює 4% квоту на працевлаштування осіб з інвалідністю на всі сфери, включаючи державні органи. Закон також передбачає впровадження соціального супроводу для людей з інвалідністю на робочому місці, що включає адаптацію середовища та колективу. Це сприятиме підвищенню рівня зайнятості та соціальної інтеграції осіб з інвалідністю у Вінницькій громаді.

3. Розвиток психічного здоров'я. Відповідно до плану заходів на 2024–2026 роки при реалізації Концепції розвитку охорони психічного здоров'я в Україні, у Вінницькій громаді передбачається розширення

доступу до послуг психічного здоров'я. Це включає створення нових центрів підтримки, підвищення кваліфікації фахівців та інтеграцію психічного здоров'я у загальну систему охорони здоров'я громади.

4. Інклюзивні практики та безбар'єрність. У Вінницькій громаді розроблена «Програма безбар'єрного простору на 2024-2027 роки», яка передбачає створення доступного середовища для осіб з інвалідністю та інших вразливих груп. Програма включає адаптацію інфраструктури, транспорту та інформаційних ресурсів, а також проведення тренінгів для працівників соціальних служб щодо інклюзивних практик.

5. Підвищення кваліфікації соціальних працівників. У рамках реалізації програми «Місто молодих» передбачено проведення навчальних курсів та семінарів для соціальних працівників, спрямованих на розвиток цифрових навичок, інклюзивних практик та ефективного використання новітніх технологій у соціальній сфері.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Соціальна робота у територіальних громадах є ключовим інструментом забезпечення соціальної стабільності, інтеграції вразливих категорій населення та реалізації державної соціальної політики на місцевому рівні.

Вінницька територіальна громада демонструє значні успіхи у впровадженні інноваційних соціальних практик, зокрема в напрямках цифровізації соціальних послуг, розвитку інклюзивного середовища, розширення доступу до психологічної допомоги та адаптації внутрішньо переміщених осіб. Інституційна спроможність громади постійно зміцнюється через участь у програмах державного та міжнародного рівнів (наприклад, «Місто молодих», «Без бар'єрів»), що сприяє формуванню сучасної, клієнтоорієнтованої системи соціального захисту. Підвищення професійного рівня соціальних працівників через системне навчання та цифрову грамотність дозволяє підвищити якість і доступність послуг.

Перспективи подальших наукових розвідок будуть полягати в оцінці критеріїв та індикаторів результативності соціальної роботи в умовах децентралізації. Актуальним залишається дослідження рівня координації між органами місцевого самоврядування, соціальними установами, громадськими організаціями та міжнародними донорами. Також потребує глибокого вивчення потенціал соціальної роботи у відповідь на виклики війни, економічної нестабільності, демографічних змін тощо.

Література

1. Коваль О. Соціальна робота в об'єднаних територіальних громадах: проблеми та перспективи. *Соціальна робота та соціальна політика*. 2019. № 1(12). С. 45-53.
2. Михайленко І. Розвиток соціальної роботи в умовах децентралізації в Україні. *Журнал соціальної політики України*. 2020. № 3(45). С. 23-34
3. Петренко В. Інновації у соціальній роботі в територіальних громадах України. *Вісник соціальної науки*. 2021. №4(27). С. 58-67
4. Скільки в Україні ВПО і де найбільше ВПО: статистика за областями. URL: https://bahmut1571.com.ua/news/skilky-v-ukrayini-vpo-i-de-najbilshe-vpo-statystyka-za-oblastyamy/?utm_source=chatgpt.com
5. У Вінницькій громаді Координаційна рада з питань ВПО оцінила рівень інтеграції внутрішньо переміщених осіб. URL: https://today.vn.ua/u-vinnytskij-gromadi-koordynatsijna-rada-z-pytan-vpo-otsynyla-riven-integratsiyi-vnutrishno-peremishhenyh-osib/?utm_source=chatgpt.com
6. Beck E. Social Work in Community Settings: Challenges and Approaches. *Journal of Social Work Practice*. 2017. № 31. (3). Pp. 213-227
7. Ferguson J. Reclaiming Social Work: Challenging Neo-Liberalism and Promoting Social Justice. *Sage Publication*. 2008. № 45. Pp. 45-50.
8. Orsini M. Local Social Policies and Community Development in Europe. *European Journal of Social Work*. 2015. №18(2). Pp. 150-162.

References

1. Koval, O. (2019). Social Work in United Territorial Communities: Problems and Prospects. *Social Work and Social Policy*, (1)12, pp. 45–53.
2. Mykhailenko, I. (2020). The Development of Social Work in the Context of Decentralization in Ukraine. *Journal of Social Policy of Ukraine*, (3)45, pp. 23–34.
3. Petrenko, V. (2021). Innovations in Social Work in Ukraine's Territorial Communities. *Bulletin of Social Science*, (4)27, pp. 58–67.
4. How Many IDPs Are There in Ukraine and Where Are the Most: Regional Statistics. Available at: https://bahmut1571.com.ua/news/skilky-v-ukrayini-vpo-i-de-najbilshe-vpo-statystyka-za-oblastyamy/?utm_source=chatgpt.com
5. In Vinnytsia Community, the Coordination Council on IDP Issues Assessed the Level of Integration of Internally Displaced Persons. Available at: https://today.vn.ua/u-vinnytskij-gromadi-koordynatsijna-rada-z-pytan-vpo-otsynyla-riven-integratsiyi-vnutrishno-peremishhenyh-osib/?utm_source=chatgpt.com
6. Beck, E. (2017). Social Work in Community Settings: Challenges and Approaches. *Journal of Social Work Practice*, 31(3), pp. 213–227.
7. Ferguson, J. (2008). Reclaiming Social Work: Challenging Neo-Liberalism and Promoting Social Justice. *Sage Publication*, 45, pp. 45–50.
8. Orsini, M. (2015). Local Social Policies and Community Development in Europe. *European Journal of Social Work*, 18(2), pp. 150–162.